

ВІДГУК

офіційного опонента доктора юридичних наук, професора Гаруста Юрія Віталійовича на дисертацію Козлової Юлії Сергіївни на тему «Адміністративно-правовий статус Національного банку України як суб'єкта державного фінансового моніторингу» подану на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»

У зв'язку зі збройною агресією росії проти України та введенням в державі режиму воєнного стану, вектор розвитку суспільних інтересів був спрямований на складові забезпечення національної безпеки. Однією із яких – є фінансова безпека держави. Зауважимо, що зловживання в зазначеній сфері, спроможні завдати шкоди, яка в умовах режиму воєнного стану може привести до пагубних наслідків, як на полі бою, так і щодо існування Української держави взагалі. Одним із дієвих правових інструментів щодо запобігання легалізації (відмивання) доходів отриманих злочинним шляхом, який визнаний на міжнародному рівні, є фінансовий моніторинг. Саме останній надає можливість виявити не санкціонований рух грошей та запобігти їх злочинному використанню. Ефективність його використання залежить від багатьох факторів, в тому числі і від системи державних інституцій, які його здійснюють і відповідно від адміністративно-правового закріплення їх статусу і як слідство функціоналу, яким останні наділяються. Одним із таких суб'єктів є Національний банк України, який не маючи законодавчого закріплення та відношення до жодної із гілок влади, забезпечує цінову та фінансову стабільність у державі, та сприяє економічному зростанню України. Тому актуальність кваліфікаційної наукової праці обумовлена тим, що за період становлення й існування незалежної України теоретичні розробки в галузі адміністративного права не торкнулися питання визначення змісту та особливостей адміністративно-правового статусу Національного банку України як суб'єкта державного фінансового моніторингу. В юридичній літературі мають місце погляди фахівців на окремі аспекти здійснення фінансового моніторингу, що ж

стосується питання визначення ролі Національного банку України, то відсутнє обґрунтоване теоретичне осмислення адміністративно-правових відносин, що виникають в процесі організації та здійснення фінансового моніторингу. Сказане дозволяє дійти висновку про те, що тема дисертації Ю.С. Козлової є дійсно актуальною, а звернення до неї – абсолютно своєчасним.

Рецензуючи дисертацію та оцінюючи її позитивну сторону, слід відзначити логічну злагодженість викладеного матеріалу, взаємозв'язок окремих розділів і підрозділів між собою, їх спрямованість на розв'язання конкретного наукового завдання, що полягає у визначенні сутності, змісту та особливостей адміністративно-правового статусу Національного банку України як суб'єкта державного фінансового моніторингу, із врахуванням специфіки побудови фінансової системи України та відповідних правових інструментів, які застосовуються для запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, з метою вироблення слушних та обґрунтованих пропозицій до чинного законодавства в зазначеній сфері.

У першому розділі викладено загальну характеристику діяльності Національного банку України як суб'єкта фінансового моніторингу. Зокрема, охарактеризовано основні історико-правові етапи запровадження фінансового моніторингу в Україні; визначено систему суб'єктів здійснення фінансового моніторингу та окреслено місце в ній Національного банку України; окреслено та надано характеристику правовим актам діяльності Національного банку України як суб'єкта державного фінансового моніторингу; сформульовано поняття та визначено зміст адміністративно-правового статусу Національного банку України як суб'єкта державного фінансового моніторингу. Другий розділ роботи присвячено характеристиці елементів адміністративно-правового статусу Національного банку України як суб'єкта державного фінансового моніторингу. Серед іншого, тут розкрито мету, охарактеризовано завдання та окреслені функції Національного банку

України як суб'єкта державного фінансового моніторингу; з'ясовано зміст та особливості компетенції Національного банку України як суб'єкта державного фінансового моніторингу та визначено організацію його діяльності; розкрита сутність юридичної відповідальності працівників Національного банку України як суб'єкта державного фінансового моніторингу. У третьому розділі дисертації виокремлено шляхи удосконалення правового регулювання адміністративно-правового статусу Національного банку України як суб'єкта державного фінансового моніторингу. З цієї метою окреслено сучасне бачення видів та форм взаємодії Національного банку України з іншими суб'єктами державного фінансового моніторингу та сформульовано перспективні напрями розвитку адміністративного законодавства в частині удосконалення діяльності останнього.

Таким чином, є всі підстави стверджувати, що структура дисертації Ю.С. Козлової добре продумана і відповідає тим завданням, які поставила перед собою авторка. Дисертантка послідовно виклала матеріал, в основному правильно співвідносячи загальні та конкретні питання, сформулювала необхідні наукові дефініції. Це дозволило авторці показати свої знання з теорії адміністративного права та публічного адміністрування, глибоко та розгорнуто проаналізувати як положення нормативно-правових актів, що закріплюють адміністративно-правовий статус Національного банку України, так і погляди науковців з проблематики дослідження.

Положення викладені в анотації, відповідають основним положенням та висновкам, зазначеним у дисертації. Зміст анотації відповідає встановленим вимогам. Дисертація та анотація оформлені також відповідно до встановлених вимог.

Можна зробити висновок, що основні положення та висновки дисертації авторкою оприлюднені повною мірою.

Наукова новизна дисертації полягає в тому, що за характером і змістом розглянутих питань робота Ю.С. Козлової є одним із перших в українській

адміністративно-правовій науці монографічним дослідженням, у якому здійснено комплексний аналіз сутності, змісту та особливостей адміністративно-правового статусу Національного банку України, а також науково-обґрунтовано шляхи розв'язання низки проблемних питань, які пов'язані з удосконаленням адміністративно-правового регулювання здійснення фінансового моніторингу, що базуються на новітніх наукових поглядах і враховують сучасну суспільно-політичну ситуацію в Україні. У роботі враховано положення чинного законодавства, піддано аналізу теоретичний та практичний матеріал, що стосується тематики дослідження. Це дозволило по новому підійти до дослідження значного кола проблем, які залишилися поза увагою вчених, але мають важливе практичне та теоретичне значення.

В процесі дослідження авторка не абстрагувалася в наукову розробку проблеми, а поставила конкретні та чіткі завдання, у зв'язку з чим дисертація отримала цікавий та корисний напрям не лише в науковому руслі, що дозволило їй прийти до практичних результатів та зробити корисні для практичного застосування висновки.

Переважає більшість положень, винесених авторкою на захист і висновків є новими або містять значну частку новизни. Зокрема, Ю.С. Козловою вперше було: 1) здійснено характеристику історичних етапів запровадження інституту фінансового моніторингу в Україні із встановленням особливостей впливу міжнародних організацій на його формування, а також умов воєнного стану; 2) охарактеризовано систему суб'єктів фінансового моніторингу із встановленням особливостей правового статусу окремих з її представників та місця Національного банку України в ній; 3) запропоновано під адміністративно-правовим статусом Національного банку України як суб'єкта державного фінансового моніторингу розуміти визначену в адміністративно-правових нормах сукупність засобів, реалізація яких спрямована на дотримання стану запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню

тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення, що здійснюється Національним банком України за відповідними напрямками діяльності у межах встановленої правовими нормами компетенції та забезпечується мірою юридичної відповідальності його працівників; 4) сформульовано зміни до законодавства в частині скасування та упорядкування нормативно-правових актів, які на сьогодні залишаються частиною законодавства, що в тому числі регламентують діяльність Національного банку України як суб'єкта здійснення державного фінансового моніторингу але втратили свою актуальність тощо.

Практичне значення дисертаційного дослідження визначається можливістю використання його результатів під час обґрунтування необхідності внесення змін і доповнень до низки нормативно-правових актів, якими врегульовано окремі аспекти адміністративної правосуб'єктності Національного банку України щодо здійснення державного фінансового моніторингу, а також під час розробки нових актів; розробки практичних рекомендацій з удосконалення діяльності суб'єктів державного фінансового моніторингу; подальшого наукового дослідження питань, пов'язаних із удосконаленням адміністративно-правового регулювання здійснення державного фінансового моніторингу загалом; укладання навчальних посібників і підручників; розробки навчальних програм і планів професійної підготовки, перепідготовки і підвищення кваліфікації працівників Національного банку України, студентів і курсантів юридичних факультетів; викладанні таких навчальних дисциплін, як «Адміністративне право», «Судові та правоохоронні органи», «Фінансовий моніторинг в системі функцій держави» тощо.

Також заслуговує позитивної оцінки достатньо високий рівень аргументації висновків та пропозицій практичного характеру, що наведені в роботі. При цьому варто відмітити, що теоретичні висновки вдало підкріплені емпіричними матеріалами, зокрема аналізом значного масиву нормативно-правових актів, статистичних даних та аналітичних довідок. В

роботі чітко та достатньо рельєфно простежується бажання авторки шляхом наукового опрацювання та аналізу значного масиву різноманітних наукових підходів зробити власний внесок у науково-теоретичне розуміння правової природи та сутності наведених вище правових категорій.

Також слід відзначити стиль, яким написано роботу. Він відзначається логічністю, послідовністю та ясністю думок авторки. Деякі досить складні теоретичні положення дисертації викладені зрозумілою мовою, без зайвих ускладнень.

Загалом, на сторінках дисертації авторці вдалося розв'язати цікаву дискусію, використавши при цьому широкий спектр вітчизняних та зарубіжних науково-теоретичних та монографічних робіт з різних галузей наукових знань, що свідчить про поглиблений аналіз піднятої в цій роботі проблеми. Крім того автором вивчено та проаналізовано періодичну літературу з даного питання, що свідчить про спробу синтезувати поряд із загальноприйнятими поняттями новітні підходи до розуміння сутності та змісту адміністративно-правового статусу Національного банку України як суб'єкта державного фінансового моніторингу.

Методологічно правильним є підхід Ю.С. Козлової до обґрунтування власного підходу до визначення та структури адміністративно-правового статусу Національного банку України як суб'єкта державного фінансового моніторингу. Зокрема, більшість науковців при визначенні структури останнього вдаються до спрощеного переліку його основних елементів. Однак автор не став дотримуватись усталеного алгоритму, а провів ґрунтовний теоретико-методологічний аналіз елементів, а також встановив характер взаємозв'язків між ними. Такий підхід дозволив йому об'єднати усі елементи аналізованого адміністративно-правового статусу Національного банку України як суб'єкта державного фінансового моніторингу в відносно самостійні, але тісно пов'язані між собою блоки, що максимально повно розкривають сутність і поглиблюють науково-теоретичне розуміння взаємозв'язку між ними.

З позитивного боку слід відмітити, практичну спрямованість дисертації. Зокрема, авторка не лише висвітлює основні прогалини та суперечності в адміністративно-правовому регулюванні адміністративно-правового статусу Національного банку України, але й пропонує та обґрунтовує власні шляхи їх подолання, які враховують особливості здійснення останнім державного фінансового моніторингу, а також сучасну суспільно-політичну ситуацію в нашій державі. Так, авторка цілком справедливо наголошує, на необхідності внесення змін до чинного законодавства, що буде сприяти покращенню діяльності щодо запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів отриманих злочинним шляхом, а саме: 1) п. 1 ст. 2 Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» має бути викладений в наступній редакції : «1) фінансові установи»; 2) п. 3 ч. 1 ст. 3 Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» має бути викладений в наступній редакції : «3) товарні біржі, що проводять фінансові операції з товарами»; 3) п. 4 ч. 2 ст. 6 Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» необхідно викласти в такій редакції : «4) професійні учасники ринку капіталів, крім осіб, які провадять діяльність з організації торгівлі фінансовими інструментами»; 4) пп. «в» п. 7 ч. 2 ст. 6 Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» має бути виключено. У будь-якому разі це є доречним до прийняття законодавства, що буде визначати правовий статус податкових консультантів; 5) пп. «д» п. 7 ч. 2 ст. 6 Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів,

одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» має бути виключений із корегуванням решти положень даного нормативно-правового акта, з огляду на те, що коло та правовий статус вищенаведених суб'єктів первинного фінансового моніторингу визначено не в належний спосіб (можна сказати взагалі не визначено).

У цілому, дисертація має вигляд закінченої праці. Легко сприймається при читанні. У відповідності з усіма теоретичними висновками має логічне обґрунтування. З аналізу тексту дисертаційного дослідження можна зробити висновок, що його автор дослідив великий обсяг нормативного матеріалу. Це дало змогу відобразити у роботі цікаві висновки, розкрити нові аспекти організації діяльності Національного банку України в якості суб'єкта державного фінансового моніторингу, які ще не отримали відповідне відображення у спеціальних виданнях. Таким чином, можна зробити висновок, що дисертація виконана на високому науковому рівні. Вона відзначається правозастосовною спрямованістю та актуальністю у сучасних умовах.

Водночас, загальна позитивна оцінка дисертації не виключає деяких зауважень і побажань, які можуть бути використані автором у подальших наукових дослідженнях. Найбільш суттєвими є такі:

1. В підрозділі 1.1. «Історико-правовий аналіз запровадження фінансового моніторингу в Україні» бажано було б приділити увагу «інституту фінансового моніторингу» з позицій його співвідношення з іншими функціями держави, такими як: контроль, нагляд тощо. Саме такий підхід в розкритті зазначеного питання, враховуючи предмет дослідження, на нашу думку, значно підвищив би практичну спрямованість проведеного дослідження, а сформульовані пропозиції мали б практичну цінність й могли бути успішно імplementовані в подальший розвиток зазначеного інституту.

2. Здобувачка, на мою думку, не в повній мірі розкрила в пункті 2.2. «Компетенція Національного банку України як суб'єкта державного

фінансового моніторингу та організація його діяльності» саме питання внутрішньо організаційних зв'язків та функціонального розподілення компетенції між структурними підрозділами Національного банку України як суб'єкта державного фінансового моніторингу. У зв'язку з цим, під час публічного захисту роботи авторці варто додатково роз'яснити зміст та особливості останньої.

3. В підрозділі 2.3 «Юридична відповідальність працівників Національного банку України як суб'єкта державного фінансового моніторингу», доцільно було б більше уваги приділити підставам притягнення до юридичної відповідальності працівників Національного банку України та визначити коло правопорушень, суб'єктом яких вони потенційно можуть бути.

4. В підрозділі 3.1. «Поняття та види взаємодії Національного банку України з іншими суб'єктами державного фінансового моніторингу» здобувачка розглядає питання загального характеру (поняття, види, особливості). Однак вважаємо, що робота значно виграла якби авторка приділила увагу особливостям взаємодії Національного банку України з окремими суб'єктами, як в середині системи державного фінансового моніторингу (Державна служба фінансового моніторингу України, з суб'єктами первинного фінансового моніторингу), так і зовні (НАБУ, ДБР) тощо.

5. Враховуючи, що тема наукової кваліфікаційної роботи має в більшості теоретичне спрямування, тому для більшої репрезентативності емпіричної бази дослідження доцільно було б провести анкетування діяльності окремих структурних підрозділів Національного банку України щодо здійснення державного фінансового моніторингу, це сприяло б більшій аргументованості наукових положень, які виносяться на захист.

Підсумовуючи викладене, необхідно зазначити, що наведені вище критичні зауваження та рекомендації стосуються дискусійних питань, певної неповноти при розгляді окремих питань теми дисертації і не впливають на

